

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۲۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۰۱

تدوین برنامه آموزش ضرب‌المثل‌های انگلیسی مبتنی بر کاریکاتور و اثر بخشی آن بر خلاقیت

افسانه خدایاری مقدم^۱، پریسا تجلی^{۲*}، مژگان سپاه منصور^۳

چکیده

زمینه و هدف: هدف از پژوهش حاضر تدوین برنامه آموزش ضرب‌المثل انگلیسی مبتنی بر کاریکاتور و تعیین اثربخشی آن بر خلاقیت یادگیرندگان بود.

روش: روش پژوهش آمیخته اکتشافی (کیفی- کمی) بود. جامعه آماری در بخش کیفی شامل متخصصان آموزش زبان انگلیسی و متخصصان روان‌شناسی در منطقه سه شهر تهران در سال ۱۳۹۸ بود که ۱۰ نفر از آنان به روش گلوله برفی به عنوان نمونه انتخاب شدند و در بخش کمی نیز شامل تمامی یادگیرندگان زبان انگلیسی در مؤسسه آموزش زبان انگلیسی امیر واقع در منطقه سه شهر تهران در سال ۱۳۹۸ بود که ۳۰ نفر از آنان به شیوه نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند و به صورت تصادفی در دو گروه ۱۵ نفری آزمایش و گواه جایگزین شدند و گروه آزمایش ۱۰ جلسه تحت آموزش ضرب‌المثل‌های انگلیسی با استفاده از کاریکاتور و اسلاید آموزشی قرار گرفتند در حالیکه برای گروه گواه آموزش بدون کاریکاتور و اسلاید صورت گرفت. ابزار پژوهش شامل پرسشنامه‌های محقق ساخته برای ارزیابی اعتبار بسته آموزشی و پرسشنامه تفکر خلاق تورنس (۱۹۷۲) بود.

یافته‌ها: با محاسبه شاخص‌های CVR و CVI اعتبار بسته آموزشی تأیید شد. تحلیل واریانس دو عاملی آمیخته نیز نشان داد که برنامه آموزش ضرب‌المثل‌های انگلیسی با کاریکاتور بر خلاقیت مؤثر بوده و این تأثیرات طی زمان پایدار بوده است ($p < 0/05$).

نتیجه‌گیری: برنامه آموزش ضرب‌المثل‌های انگلیسی مبتنی بر کاریکاتور بر خلاقیت یادگیرندگان زبان انگلیسی تأثیر دارد.

کلیدواژه‌ها: برنامه آموزش ضرب‌المثل‌های انگلیسی، کاریکاتور و خلاقیت.

۱. دانشجوی دکتری گروه روانشناسی تربیتی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران afsaneh.khodayari@yahoo

۲. استادیار گروه روان‌شناسی کودکان استثنایی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول) p_tajalli@yahoo.com

۳. دانشیار گروه روان‌شناسی عمومی واحد، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران drsepahmansour@yahoo.com

پیشگفتار

یادگیری زبان انگلیسی به عنوان یک زبان دوم یا خارجی در بین بسیاری از مردم جهان و در ارتباط تنگاتنگ با نیازهای ارتباطی آنها مورد توجه خاص مراکز آموزشی است (غلامی، عارفی، فتحی و اجارگاه و ابوالقاسمی، ۱۳۹۶). زبان انگلیسی به عنوان زبان مشترک و بین‌المللی در جوامع شناخته شده است؛ لذا فراگیری این زبان برای دستیابی به اهداف آموزشی، شغلی و غیره اهمیت ویژه‌ای دارد (تجلی، خدایاری مقدم و سپاه‌منصور، ۱۴۰۰). میزان کسب موفقیت در یادگیری زبان دوم متفاوت است زیرا یادگیری زبان دوم فرایندی پیچیده است و عوامل مختلفی بر آن تأثیر دارند (پنگ^۱، ۲۰۱۹) از جمله ویژگی‌هایی که در یادگیری زبان دوم نقش مهمی ایفا می‌کند، خلاقیت است (استین-اسمیت^۳، ۲۰۱۸). هافوبر و گراهام^۴ (۲۰۱۷) در پژوهش خود نشان دادند که با افزایش توانایی‌های خلاق در یادگیرندگان، میزان یادگیری زبان دوم نیز در آنان افزایش می‌یابد. خلاقیت توانایی ایجاد ترکیب‌های جدید بر مبنای داده‌ها، اطلاعات یا عناصری است که قبلاً وجود داشته‌اند. خلاقیت به دو بخش خلاقیت کلامی^۵ و خلاقیت تصویری^۶ تقسیم می‌شود. خلاقیت کلامی توانایی تعریف، توصیف و ایجاد یک راه حل کلامی برای یک مسئله است. در حالیکه خلاقیت تصویری، توانایی تحلیل، ایجاد یا توصیف اندیشه‌ها با استفاده از تصویر است (گونوان، هارجونو، ساهیدو و نیسرینا^۷، ۲۰۱۸).

خلاقیت، یک استعداد بالقوه و نیازمند توجه و پرورش است. خلاقیت می‌تواند به خلق آثار باارزش در حوزه‌های علمی، هنری و اجتماعی منجر شود (میرزاصفی و یعقوبی، ۱۴۰۰). خلاقیت در تولید دانش، نوآوری، رفع نیازهای جامعه و احتمال استفاده از راهبردهای خلاق

-
1. Peng
 2. Santha-Malomsoki
 3. Stein-Smith
 4. Hofweber & Graham
 5. Verbal creativity
 6. figural creativity
 7. Gunawan, Harjono, Sahidu & Nisrina

برای انگیزه دادن به دانش‌آموزان نقش چشمگیری دارد ولی آموزش سنتی و والدگری سنتی، خلاقیت را در افراد پرورش نمی‌دهند. در سیستم آموزش سنتی، همنوایی و تقلید در یادگیری بجای تصور خلاق و خودبخودی مورد تشویق قرار می‌گیرد. حتی معلمان و والدینی که به اهمیت خلاقیت پی برده‌اند، اغلب ابزار و آموزش لازم برای تشویق اکتشاف، ابتکار و خلاقیت را در اختیار ندارند (ال-آرایمی، امبوسعیدی، سلیم، ال امری^۱، ۲۰۱۸). تلاش برای بهبود خلاقیت با نوآوری‌های مختلف در یادگیری انجام می‌شود. این امر بسیار مهم است زیرا یادگیری سنتی در بهبود درک و فهم مفهومی و کاربرد آنها تأثیرگذاری کمی دارد. یادگیری سنتی فقط به یادگیرندگان کمک می‌کند تا حقایق را به خاطر بسپارند و به یاد آورند اما در افزایش درک و فهم آنان از مفاهیم یادگیری شده و بهبود خلاقیت ناتوان هستند (گونوان و همکاران، ۲۰۱۸). مؤسسات آموزشی معتبر نیز اثربخشی استفاده از شیوه‌های نوین مانند کاریکاتور در تدریس و یادگیری موضوعات علمی و افزایش نوآوری را تأیید کردند (ال-آرایمی و همکاران، ۲۰۱۸). خلاقیت را می‌توان با آموزش و استفاده از برنامه‌های آموزشی مختلف بهبود بخشید (باقری و لطیفی، ۱۴۰۰). برنامه آموزشی به عنوان تجربیات یادگیری برنامه‌ریزی شده، تعریف شده است (برنا و فولادچنگک، ۱۳۹۷). چنین به نظر می‌رسد که استفاده از برنامه‌های آموزش زبان انگلیسی می‌تواند در افزایش خلاقیت مؤثر باشد اما برنامه‌ی آموزش زبان انگلیسی باید جذاب و به دور از خستگی باشد و این امر مستلزم استفاده از شیوه‌ها و رویکردهای جدید است. کاریکاتور یکی از فنون جدیدی است که امروزه در آموزش زبان کاربردهای مؤثر و مفیدی دارد (گاوان و بکداز، ۲۰۱۸). پژوهش‌های آموزشی نیز چنین بیان می‌کند که کاریکاتور یک وسیله مهم است که برای افزایش خلاقیت و تفکر انتقادی در دانش‌آموزان به کار برده می‌شود (کلیکلر^۳، ۲۰۱۷). از خصوصیات مهم کاریکاتور قدرت بیان همه جانبه آن است یعنی گاه دوپهلوی، گاه به طنز، گاه به کنایه و گاه

1. Al-Araimi, Ambusaidi, Selim & Al Amri
2. Guven & Bekdas
3. Celikler

به صورت لطیفه و ضرب‌المثل ارتباط برقرار می‌کند. کاریکاتور باعث افزایش حس شادی و شوخ‌طبعی در کلاس می‌شود (ال-آریامی و همکاران، ۲۰۱۸) و پژوهشگران نشان داده‌اند که شوخ‌طبعی موجود در کاریکاتور با مهارت‌های شناختی رده بالا مانند حل مسئله، خلاقیت، مهارت‌های زبانی و مقابله با استرس در ارتباط است (سرار کوزو، ۲۰۱۶). کاریکاتور، ابزار ارتباطی مؤثری با کارکردهای مختلفی است که باعث می‌شود یادگیرندگان بتوانند ایده‌های مفید و جدیدی را مطرح کنند و موجب رشد خلاقیت در آنان می‌شود (توپال، ۲۰۱۵).

بین خلاقیت و یادگیری ضرب‌المثل‌های انگلیسی نیز رابطه وجود دارد. به طور کلی، ضرب‌المثل‌ها برای هرگونه محتوا و فعالیت آموزشی مفید هستند. ضرب‌المثل‌ها نوعی کنجکاوی هوشمندانه که لازمه تفکر انتقادی و یادگیری عمیق است را ایجاد می‌کنند و لذا می‌توانند بر افزایش خلاقیت نیز اثرگذار باشند (سیزدیکو، ۲۰۱۴). ضرب‌المثل‌ها عبارات ارتباطی هستند که برای بیان نگرش‌ها یا احساسات نسبت به یک محتوای گزاره‌ای به کار برده می‌شوند و طرف مقابل را تحت تأثیر قرار می‌دهند (کان-داسکین و هاتپ اوغلو، ۲۰۱۹). در ضرب‌المثل‌ها، تجربیات غنی تاریخی مردم و مفاهیم مرتبط با کار، زندگی و فرهنگ آنان بازتاب داده می‌شود. ضرب‌المثل‌ها اصول مستحکمی برای هدایت ما در زندگی و نه فقط مجموعه‌ای از قواعد یا کتاب قوانین هستند. بنابراین ضرب‌المثل‌ها جایگاه ویژه‌ای در زبان انگلیسی و آموزش نسل جدید دارند (سیزدیکو، ۲۰۱۴). ضرب‌المثل‌ها به دلیل محتوای آموزشی و خردمندانه‌شان باید به عنوان یک ابزار آموزشی در آموزش به کار گرفته شوند. استفاده از ضرب‌المثل‌ها در آموزش زبان، در افزایش توانایی یادگیرندگان برای برقراری ارتباط مؤثر و بهبود خلاقیت بسیار مهم است (کان-داسکین و هاتپ اوغلو، ۲۰۱۹).

-
1. Sarar Kuzu
 2. Topal
 3. Syzdykova
 4. Daskin & Hatipoglu

با وجود اینکه به صورت نظری بر سودمندی آموزش با کاریکاتور و ضرب‌المثل‌های انگلیسی در افزایش خلاقیت یادگیرندگان زبان دوم تأکید شده است اما در خصوص تدوین برنامه آموزش ضرب‌المثل‌های انگلیسی با کاریکاتور و اثرات آن بر خلاقیت در یادگیرندگان زبان انگلیسی تا کنون پژوهشی انجام نشده است تنها برخی از مطالعات به بررسی آموزش با کاریکاتور یا ضرب‌المثل به طور جداگانه پرداخته‌اند از جمله اینکه لیکولتو و الیوکا^۱ (۲۰۲۱) در مطالعه مروری چنین نتیجه گرفتند که کارتون ابزاری مؤثر در رشد و بهبود خلاقیت است. مارنی، الیمن، سپیتا و الفیانیکا^۲ (۲۰۲۰) در مطالعه کیفی خود با استفاده از تکنیک تحلیل محتوا و بررسی ضرب‌المثل‌ها چنین نتیجه گرفتند که ضرب‌المثل‌ها حاوی عناصر تفکر انتقادی (یکی از مؤلفه‌های خلاقیت) هستند و آموزش ضرب‌المثل‌ها می‌تواند منجر به افزایش تفکر انتقادی در دانش‌آموزان شود. کلیکلر، آکسان و ینیکالایسی^۳ (۲۰۱۷) در پژوهش خود بدین نتیجه دست یافتند که آموزش با استفاده از کاریکاتورهای علمی موجب رشد خلاقیت در دانش‌آموزان ابتدایی می‌شود. وان ویک^۴ (۲۰۱۱) نشان داد که استفاده از کاتون به عنوان یک ابزار آموزشی تأثیر مثبتی بر افزایش یادگیری ساختاری، یادگیری مشارکتی و تفکر خلاق دارد. نتایج پژوهش بروجردی، اسدزاده، حجازی و انتصار فومنی^۵ (۱۳۹۹) در پژوهش خود نشان دادند که آموزش نقاشی موجب افزایش خلاقیت در دانش‌آموزان می‌شود. ابراهیمی‌نیا و شوندی (۱۳۹۸) در یک مطالعه تحلیلی چنین نتیجه گرفتند که ضرب‌المثل‌ها ظرفیت بسیار مناسبی در آموزش مفاهیم مختلف اخلاقی، مهارت هنری و دانش سازمان یافته و... دارند و ضمن کمک به آموزش موقعیت‌های ناآشنا، در آموزش با نشاط و شاد و همچنین تقویت تفکر انتقادی نقش مؤثری دارند.

1. Likholetov & Aliukov
2. Van Wyk

با توجه به مطالب بیان شده، ضرورت مطالعه روش‌های آموزشی جدید به منظور رشد و پرورش خلاقیت کاملاً واضح است. اما با بررسی ادبیات پژوهشی در داخل و خارج از کشور مشخص شد که در خصوص اثربخشی آموزش ضرب‌المثل انگلیسی مبتنی بر کاریکاتور بر خلاقیت پژوهشی انجام نشده است و تا کنون برنامه‌ی آموزشی نیز در این خصوص تدوین نشده است. عدم انجام این پژوهش موجب می‌شود که خلأ آموزشی در این زمینه همچنان احساس شود و امکان مقایسه انواع برنامه‌های آموزشی و امکان انتخاب بهترین نوع آموزش فراهم نمی‌شود. بنابراین تدوین آموزش ضرب‌المثل‌های انگلیسی مبتنی بر کاریکاتور و بررسی میزان اثربخشی آن بر خلاقیت از اهمیت بسزایی برخوردار است و نتایج این پژوهش می‌تواند برای روانشناسان تربیتی، مربیان، مدیران و مشاوران تحصیلی و مسئولان آموزش و پرورش و سایر مؤسسات آموزشی بسیار مفید و مؤثر واقع شود. لذا پژوهش حاضر به بررسی این موضوع پرداخته است و فرضیه‌های پژوهش حاضر عبارتند از:

- ۱) برنامه آموزش ضرب‌المثل انگلیسی مبتنی بر کاریکاتور تدوین شده از اعتبار مناسب برخوردار است.
- ۲) برنامه آموزش ضرب‌المثل انگلیسی مبتنی بر کاریکاتور بر خلاقیت در یادگیرندگان زبان دوم مؤثر است.

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر، طرح تحقیق آمیخته اکتشافی (کیفی- کمی) بود. در بخش کیفی و در مرحله تدوین برنامه آموزشی، جامعه آماری شامل تمام متخصصان حوزه آموزش زبان انگلیسی و روان‌شناسی در منطقه سه شهر تهران در سال ۱۳۹۸ بود که تعداد ۱۰ نفر از آنان (شامل ۵ متخصص آموزش زبان انگلیسی با درجه دکتری و ۵ استاد روان‌شناسی با درجه دکتری) به روش گلوله برفی به عنوان نمونه انتخاب شدند. اعتباریابی برنامه آموزشی با

استفاده از روش‌های نظریه برخواسته از داده‌ها و مصاحبه با صاحب‌نظران انجام شد. ابتدا پژوهشگر ضمن مکاتبه با دکتر محمد آذروش؛ گردآورنده «مجموعه‌ی آموزش ضرب‌المثل‌های رایج انگلیسی با کاریکاتور»؛ از ایشان برای استفاده از «مجموعه آموزشی که حاوی صدوپنجاه ضرب‌المثل و کاریکاتور بود، کسب اجازه کرد. سپس با مرور ادبیات پژوهش، سؤالات مصاحبه نیمه‌ساختاریافته در زمینه کاریکاتورها و ضرب‌المثل‌های مرتبط با آنها تدوین شد و در جلساتی مورد بحث صاحب‌نظران و متخصصان قرار گرفت، تا صحت محتوا و کیفیت آنها بررسی شود، به‌نحوی که محتوای کاریکاتورها و ضرب‌المثل‌های مرتبط با آنها جذابیت کافی داشته و سطح دشواری آنها با سطح زبان انگلیسی زبان‌آموزان مطابقت داشته و بتوانند موجب افزایش خلاقیت در زبان‌آموزان شوند. نمونه‌گیری تا رسیدن داده‌ها (کاریکاتورها) به حد اشباع ادامه یافت و مناسب‌ترین کاریکاتورها و ضرب‌المثل‌های مرتبط با آنها انتخاب در نهایت کاریکاتورها و ضرب‌المثل‌های نهایی انتخاب شده به همراه توضیحات و هدف هر تصویر در یک جدول قرار گرفت و به منظور بررسی میزان هماهنگی محتوایی کاریکاتورها با توجه به اهداف آنها، این کاریکاتورها مجدداً در اختیار ۱۰ متخصص قرار گرفت و از متخصصان مربوطه درخواست شد تا پس از مطالعه دقیق، هر آیت‌م را براساس طیف سه‌قسمتی (ضروری است)، (مفید است ولی ضرورتی ندارد) و (ضرورتی ندارد) بررسی نمایند و بازخورد لازم را در ارتباط با تصاویر ارائه دهند و براساس نظرات آنها اصلاحات نهایی انجام شد. در مرحله کمی به بررسی میزان اثربخشی برنامه آموزشی تدوین شده پرداخته شد. در این مرحله طرح پژوهش از نوع طرح نیمه‌آزمایشی همراه با پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه گواه نامعادل بود و جامعه آماری شامل تمامی یادگیرندگان زبان انگلیسی ۱۲ تا ۱۹ سال که از نظر سطح زبان انگلیسی در سطح متوسط قرار داشتند و در مؤسسه خصوصی آموزش زبان انگلیسی امیر واقع در منطقه سه شهر تهران در سال ۱۳۹۸ آموزش دیدند و تعداد آنان ۳۱ نفر پسر و ۳۱ نفر دختر و در مجموع ۶۲ نفر بود که از میان آنان ۳۰ نفر به شیوه نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند و به صورت تصادفی در دو گروه

۱۵ نفری آزمایش و گواه جایگزین شدند. پژوهشگر برنامه آموزشی را به مدت ۵ هفته آموزش داد. آموزش در هر هفته شامل ۲ جلسه ی ۳۰ تا ۴۵ دقیقه ای بود و به مدت ۵ هفته ادامه داشت و در مجموع ۱۰ جلسه آموزش صورت گرفت. آموزش برای گروه آزمایش با استفاده از کاریکاتور و در قالب اسلاید آموزشی صورت گرفت. در گروه گواه نیز ضرب المثل های انگلیسی آموزش داده شده در گروه آزمایش عیناً تکرار شد با این تفاوت که در گروه آزمایش دوم آموزش بدون کاریکاتور و اسلاید آموزشی صورت گرفت. شرح جلسات آموزشی در جدول (۱) آورده شده است:

جدول ۱. جلسات آموزشی

جلسات	محتوای جلسات
۱	بیان توضیحاتی پیرامون پژوهش و جلب رضایت زبان آموزان برای شرکت در پژوهش، توزیع جزوه هایی محتوی ضرب المثل ها به همراه کاریکاتور.
۲	ارائه ی تعاریف در مورد ضرب المثل و آشنایی زبان آموزان با کاربردهای ضرب المثل در زبان انگلیسی و بحث در مورد اهمیت استفاده از آن.
۳	ارائه ی تعاریف در مورد کاریکاتور و انواع آن، آشنایی زبان آموزان با کاربردها و اهداف کاریکاتور و بحث در مورد اهمیت استفاده از آن.
۴	آموزش و ارائه ی سه ضرب المثل ساده و آسان با استفاده از کاریکاتور در اسلایدهای آموزشی، فرصت دادن به زبان آموزان برای بررسی ضرب المثل ها و کاریکاتورها و سپس درخواست کردن از زبان آموزان برای حدس زدن در مورد اینکه کاریکاتور بیان کننده کدام مفهوم و ضرب المثل هستند و معانی نهفته در کاریکاتور چیست؟ ارائه چند کاریکاتور و درخواست از زبان آموزان برای یافتن ضرب المثل مرتبط با کاریکاتورها به عنوان تکلیف جلسه بعدی.
۵	مرور ضرب المثل های آموزش داده شده در جلسه قبل از طریق بررسی تکالیف انجام شده در منزل، آموزش سه ضرب المثل جدید و کمی دشوارتر از جلسه قبلی با کاریکاتور در اسلایدهای آموزشی و پرسیدن سؤالاتی در خصوص ضرب المثل و کاریکاتور ارائه شده. ارائه چندین ضرب المثل و ترغیب زبان آموزان برای یافتن کاریکاتور مرتبط با آن به عنوان تکلیف جلسه بعدی.
۶	آموزش چهار ضرب المثل جدید و دشوارتر و فرصت دادن به زبان آموزان برای بیان ایده های خود و مشخص کردن خصوصیات و ویژگی های اصلی ضرب المثل و کاریکاتور. ارائه تکلیف برای جلسه بعدی.
۷	بررسی تکالیف انجام شده و مرور مطالب آموزش داده شده در جلسه قبل و سپس آموزش چهار ضرب المثل جدید و دشوار در قالب کاریکاتور و درخواست از زبان آموزان برای بیان کاربردهای این کاریکاتورها و ضرب المثل ها در زندگی روزمره. ارائه تکلیف برای جلسه بعد.
۸	بررسی تکالیف انجام شده در منزل و مرور مطالب آموزش داده شده در جلسه قبل و سپس آموزش پنج ضرب المثل جدید و کاملاً دشوار با استفاده از کاریکاتور و با اسلاید آموزشی و ارائه تکالیفی برای منزل.
۹	بررسی تکالیف انجام شده و ضرب المثل ها و کاریکاتورهای ارائه شده در جلسه قبلی و آموزش شش ضرب المثل جدید و کاملاً دشوار با استفاده از کاریکاتور و با اسلاید آموزشی و ارائه تکالیفی برای منزل.
۱۰	بررسی تکالیف انجام شده و مرور مطالب و ضرب المثل ها و کاریکاتورهای ارائه شده در جلسه قبلی و آموزش شش ضرب المثل جدید و دشوار. خلاصه کردن تمامی آموزش ها و تشکر کردن از همکاری مشارکت کنندگان در پژوهش.

در پژوهش حاضر علاوه بر فرم مشخصات فردی، از سه پرسشنامه به شرح زیر استفاده شد: فرم مشخصات فردی: در این فرم محقق-ساخته علاوه بر ذکر اصول اخلاقی پژوهش (محرمانه ماندن اطلاعات و شرکت داوطلبانه)، مشخصات جمعیت‌شناختی یادگیرندگان از قبیل سن، جنس، سطح تحصیلات و شغل گردآوری شد.

پرسشنامه محقق ساخته ارزیابی اعتبار بسته آموزشی: هدف این پرسشنامه محقق ساخته ارزیابی اعتبار بسته آموزش ضرب المثل‌های انگلیسی مبتنی بر کاریکاتور است. این پرسشنامه شامل ۳۱ ضرب المثل است که به همراه کاریکاتور نمایش داده شده‌اند و هدف از ضرب المثل و کاریکاتور همراه آن نیز در یک ستون به صورت مجزا آورده شده است. این پرسشنامه ۴ گزینه‌ای است و گزینه‌های آن شامل چهار عبارت (شامل ضروری است، ضروری است ولی باید اصلاح شود، ضروری نیست، حذف شود) است. اعتبار و روایی این پرسشنامه نیز محاسبه شد و مورد تأیید قرار گرفت و در قسمت یافته‌ها نتایج آن به تفصیل آمده است.

پرسشنامه تفکر خلاق تورنس^۱ (۱۹۷۲): در پژوهش حاضر از فرم کلامی پرسشنامه تفکر خلاق تورنس (۱۹۷۲) استفاده شد. این پرسشنامه ۶۰ گویه دارد و نمره‌گذاری آن براساس مقیاس سه درجه‌ای لیکرت (۰-۱-۲) است و به پاسخ (الف) صفر امتیاز، پاسخ (ب) یک امتیاز و پاسخ (ج) دو امتیاز تعلق می‌گیرد. بالاتر بودن نمره در این مقیاس نشان‌دهنده خلاقیت بالاتر است. بالاترین نمره در این پرسشنامه ۱۲۰ و پایین‌ترین نمره صفر است (هوشمندان مقدم فرد و شمس، ۱۳۹۵). کیم^۲ (۲۰۱۷) در پژوهش خود چنین نتیجه گرفت که هر دو فرم کلامی و تصویری آزمون خلاقیت تورنس از اعتبار و روایی بالایی برخوردار هستند. در پژوهش صالح‌راد، افضل‌خانی و علیپور (۱۳۹۸) اعتبار کل این پرسشنامه با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۸ و اعتبار مؤلفه‌های سیالی ۰/۸۵، بسط ۰/۸۳، ابتکار ۰/۸۹ و انعطاف‌پذیری ۰/۷۹ برآورد شد. همچنین روایی محتوایی این پرسشنامه براساس نظرات

1. Torrance Test of Creative Thinking
2. Kim

صاحب‌نظران و با استفاده از محاسبه‌ی شاخص نسبت روایی محتوایی و شاخص روایی محتوایی مورد تأیید قرار گرفت. در پژوهش هوشمندان مقدم فرد و شمس (۱۳۹۵) نیز ضریب اعتبار این پرسشنامه به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۵ گزارش شده است.

یافته‌های پژوهش

بخش کیفی: در بخش تحلیل کیفی اعتبار برنامه آموزشی با فرضیه پژوهش مبنی بر اینکه برنامه آموزش ضرب‌المثل‌های انگلیسی مبتنی بر کاریکاتور از اعتبار مناسب برخوردار است، ارزیابی می‌شود. بدین منظور پس از استخراج ضرب‌المثل‌ها مبتنی بر کاریکاتور از روی منبع معتبر، کاریکاتورهای مهم و کلیدی که حاوی ضرب‌المثل‌های رایج هستند، تعیین شد. در بررسی اعتبار داده از معیارهای گویا و لینکلن^۱ (قابلیت اعتبار^۲، قابلیت ثبات^۳، تأیید پذیری^۴ و قابلیت انتقال^۵) استفاده شد و اعتبار داده‌ها تأیید شد. در نهایت ۳۱ تصویر کاریکاتوری به همراه توضیحات و هدف هر تصویر در یک جدول قرار گرفت و در اختیار ۱۰ متخصص قرار گرفت و از آنان درخواست شد تا هر آیت‌م را براساس طیف سه قسمتی (ضروری است)، (مفید است ولی ضرورتی ندارد) و (ضرورتی ندارد) بررسی نمایند. سپس ضریب نسبی روایی محتوایی^۶ (CVR) محاسبه شد و مقادیر به دست آمده با جدول لاوشه^۷ انطباق داده شد. لازم ذکر است که با توجه به تعداد متخصصان (ده نفر) اعداد بالاتر از ۰/۶۲ مورد قبول واقع شد. نتایج در جدول (۲) گزارش شده است.

-
1. Guba & Lincoln
 2. Credibility
 3. Dependability
 4. Confirm ability
 5. Transferability
 6. Content validity ratio
 7. Lawshe

جدول ۲. تحلیل روایی محتوایی کاریکاتورها

شماره	ضرب‌المثل	CVR	CVI
۱	shoot the breeze	۰/۸	۰/۸۳
۲	under the table	۰/۸	۰/۹۱
۳	string along	۰/۸	۰/۹۰
۴	Horse of a Different Color	۰/۸	۰/۹۴
۵	hit the ceiling	۰/۸	۰/۹۱
۶	(as) cool as a cucumber	۰/۸	۰/۸۹
۷	At the End of Your (or one's) Rope	۰/۹۹	۰/۸۵
۸	knock on wood	۰/۸	۰/۸۳
۹	Feel under the weather	۰/۸	۰/۸۸
۱۰	kick the bucket	۰/۸	۰/۸۷
۱۱	Burn the midnight oil	۰/۸	۰/۹۱
۱۲	up one's sleeve	۰/۸	۰/۸۹
۱۳	wheel and deal	۰/۸	۰/۹۰
۱۴	the salt of the earth	۰/۸	۰/۹۲
۱۵	have a sweet tooth	۰/۸	۰/۸۳
۱۶	pull strings	۰/۹۹	۰/۸۷
۱۷	get out of my face	۰/۸	۰/۸۲
۱۸	get off someone's back	۰/۸	۰/۸۹
۱۹	sell short	۰/۸	۰/۸۴
۲۰	shot in the arm	۰/۸	۰/۸۶
۲۱	hit the nail on the head	۰/۸	۰/۸۲
۲۲	walk on air	۰/۹۹	۰/۹۳
۲۳	eat one's hat	۰/۸	۰/۸۵
۲۴	keep one's fingers crossed	۰/۸	۰/۸۱
۲۵	pull someone's leg	۰/۸	۰/۹۱
۲۶	hit the hay	۰/۸	۰/۸۷
۲۷	Ring a bell	۰/۹۹	۰/۹۴
۲۸	get someone's goat	۰/۸	۰/۸۹
۲۹	the ball is in someone's court	۰/۸	۰/۸۶
۳۰	keep one's eye on the ball	۰/۹۹	۰/۸۹
۳۱	Piece of cake	۰/۸	۰/۸۲

همچنان که نتایج جدول فوق نشان می‌دهد، مقادیر CVR حاکی از آن بود که تمامی مقادیر تصاویر مساوی یا بزرگتر از عدد جدول لاوشه (۰/۶۲) بود و این مطلب حاکی از آن بود که تصاویر ضروری و مهم در این بسته آموزشی به کار گرفته شده است. همچنین شاخص روایی محتوا (CVI) نیز محاسبه شد. جهت محاسبه (CVI) از متخصصین درخواست شد در مورد مرتبط بودن، ساده بودن و واضح بودن کاریکاتورها و مرتبط بودن آنها با ضرب‌المثل‌های مربوطه به صورت مقیاس چهارگانه زیر به صورت جدا جدا پاسخ دهند: (۱) کاملاً مرتبط، (۲) مرتبط، (۳) غیر مرتبط و (۴) کاملاً غیر مرتبط است. هر تصویر در صورتی تأیید شد که یا ۵۰ درصد پاسخ دهندگان گزینه‌ی اول و یا ۷۰ درصد آنها دو گزینه اول را انتخاب کرده بودند. (CVI) که از ۰/۷۹ بالاتر بودند مورد تأیید قرار گرفت. همچنان که نتایج جدول ۳ نشان داد، مقادیر (CVI) حاکی از آن بود که تمامی تصاویر به جز تصویر ۱ و ۲۴ نمره (CVI) بالاتر از ۰/۷۹ داشتند. تصویر اول در حدود ۰/۷۴ و تصویر ۲۴ در حدود ۰/۷۶ بود. بدان معنی که به اصلاح و بازنگری نیاز داشت. بنابراین پس از اصلاح تصاویر، مقدار (CVI) تصویر ۱ از ۰/۷۴ به ۰/۸۳ و مقدار (CVI) تصویر ۲۴ از ۰/۷۲ به ۰/۸۱ ارتقا یافت و در نهایت تمامی ضرب‌المثل‌ها مناسب تشخیص داده شدند.

بخش کمی: در این بخش پس از ذکر ویژگی‌های شرکت‌کنندگان، ویژگی‌های توصیفی متغیر خلاقیت با اندازه‌گیری پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری در دو گروه ارائه شده است. از بین ۳۰ نفر شرکت‌کننده در مطالعه، ۱۶ نفر پسر (۵۳/۳ درصد) و ۱۴ نفر دختر (۴۶/۷ درصد) بودند. همچنین ۶ نفر در گروه سنی ۱۲ تا ۱۳ سال (۲۰ درصد)، ۹ نفر در گروه سنی ۱۴ تا ۱۵ سال (۳۰ درصد) و ۸ نفر در گروه سنی ۱۶ تا ۱۷ سال (۲۶/۷ درصد) و ۷ نفر در گروه سنی ۱۸ تا ۱۹ سال (۲۳/۳ درصد) بودند. از نظر میزان مهارت شرکت‌کنندگان در بخش گرامر نیز ۳ نفر (۱۰ درصد) تسلط کامل، ۲۵ نفر (۸۳/۳ درصد) تسلط نسبی و ۲ نفر (۶/۷ درصد) آشنا در گرامر بودند. از لحاظ مهارت در بخش مکالمه نیز ۵ نفر (۱۶/۷ درصد) تسلط

کامل در مکالمه داشتند، ۲۳ نفر (۷۶/۷ درصد) مسلط، ۲ نفر (۶/۷ درصد) آشنا در مکالمه بودند. ویژگی‌های توصیفی متغیر خلاقیت با اندازه‌گیری پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری در دو گروه نیز در جدول (۳) ارائه شده است.

جدول ۳. بررسی ویژگی‌های توصیفی داده‌ها در خلاقیت به تفکیک گروه‌ها

متغیرها	کمینه	بیشینه	میانگین	انحراف استاندارد	کشیدگی	کجی
پیش‌آزمون خلاقیت (آزمایش)	۵۹	۹۲	۷۴/۲۶	۱۰/۷۷	۰/۲۲۴	-۱/۱۲۹
پیش‌آزمون خلاقیت (گواه)	۵۸	۹۰	۸۰/۸۰	۹/۱۱	-۱/۳۸۴	۱/۶۶
پس‌آزمون خلاقیت (آزمایش)	۵۶	۹۴	۷۸/۳۳	۱۱/۸۸	-۰/۲۴۲	-۱/۰۸۳
پس‌آزمون خلاقیت (گواه)	۶۹	۱۰۹	۹۵/۶۰	۱۰/۲۷	-۱/۳۲	۱/۰۵۶
پیگیری خلاقیت (آزمایش)	۵۷	۹۷	۷۹	۱۲/۲۶	-۰/۱۴۵	-۱/۲۰۷
پیگیری خلاقیت (گواه)	۶۹	۱۰۶	۹۲/۵۳	۱۰/۳۲	-۰/۹۵۲	۰/۴۲۵

برای تحلیل آزمون فرضیه دوم پژوهش مبنی بر اینکه برنامه آموزش ضرب المثل‌های انگلیسی مبتنی بر کاریکاتور بر خلاقیت در یادگیرندگان زبان دوم مؤثر است، از تحلیل واریانس آنوای دو عاملی آمیخته استفاده شد. ابتدا پیش‌فرض‌های این آزمون آماری بررسی شد. به منظور آزمون مفروضه نرمال بودن متغیر خلاقیت از آزمون شاپیرو-ویلک استفاده شد و نتایج نشان داد که متغیر خلاقیت در هر سه زمان و هر دو گروه معنادار نیست ($p > 0.05$)، لذا پیش‌فرض طبیعی بودن در مورد متغیر مذکور رعایت شده است. مفروضه همگنی واریانس نیز با آزمون لوین بررسی شد و نتایج نشان داد که نمرات خلاقیت در مراحل پیش‌آزمون ($F(1/28) = 0.987, p > 0.05$)، پس‌آزمون ($F(1/28) = 1.173, p > 0.05$) و پیگیری ($F(1/28) = 1.364, p > 0.05$) از مفروضه همگنی واریانس‌ها تخطی نکرده است. در ادامه مفروضه همگنی ماتریس واریانس و کواریانس بین گروه‌ها شد و مقدار M باکس ($F(6/5680) = 0.284, p > 0.05$) نشان داد که شرط همگنی ماتریس واریانس-کواریانس رعایت شده است. در ادامه از آزمون کرویت موخلی برای بررسی برابری کواریانس‌ها در خلاقیت استفاده شد که نتایج آن در جدول ۴ آورده شده است:

جدول ۴. آزمون کرویت موخلی بررسی برابری کوواریانس در متغیر خلاقیت

اثر درونی آزمون	آزمون موخلی	خی دو	درجه آزادی	سطح معناداری	اپسیلون	
					گرین هاوس گیزر	هویت- فلت
زمان	۰/۸۶۴	۳/۹۳۶	۲	۰/۱۴۰	۰/۸۸۱	۰/۹۶۹

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که آزمون موخلی معنادار نیست ($p > ۰/۰۵$). این معنادار نبودن، برابری ماتریس‌های کوواریانس (کرویت) را نشان می‌دهد. همچنین برای تعیین معنی‌داری اثر درون‌گروهی زمان (پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری) و تعامل درون‌گروهی زمان با گروه از آزمون لامبدای ویلکز به عنوان رایج‌ترین شاخص آماری چندمتغیری استفاده شد که نتایج حاصل از آن در جدول ۵ گزارش شده است.

جدول ۵. نتایج آزمون اثرات چند متغیری

آزمون	اثر	ارزش F	درجه آزادی خطا	درجه آزادی اثر	سطح معناداری	مجذور ایتا
لامبدای ویلکز	زمان	۰/۳۴۴	۲	۲۷	۰/۰۰۱	۰/۶۵۶
لامبدای ویلکز	زمان*گروه	۰/۶۰۹	۲	۲۷	۰/۰۰۱	۰/۳۹۱

یافته‌های جدول فوق نشان می‌دهد که اثر زمان و تعامل زمان و گروه در متغیرهای وابسته معنادار است و شرط لازم برای انجام آنوای دو عاملی آمیخته وجود دارد. در جدول ۶ نتایج تجزیه و تحلیل واریانس از نوع آنوای دو عاملی آمیخته ارائه شده است.

جدول ۶. نتایج آزمون اثرهای درون‌گروهی

منبع	آزمون	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	اندازه اثر
زمان	فرض کرویت	۱۵۸۲/۱۵۶	۲	۳۰/۷۹۶	۳۰/۷۹۶	۰/۰۰۱	۰/۵۲۴
زمان*گروه	فرض کرویت	۴۴۵/۳۵۶	۲	۲۲۲/۶۷۸	۲۲۲/۶۷۸	۰/۰۰۱	۰/۲۳۶
خطا	فرض کرویت	۱۴۳۸/۴۸۹	۵۶	۲۲/۶۸۷			

همچنان که نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که اندازه اثر اصلی زمان ($p < ۰/۰۵$) $F(۱/۲۸)=۳۰/۷۹۶$ معنادار است و ۵۲ درصد تغییرات در نمره خلاقیت بوسیله عامل درون‌گروهی تبیین می‌شود. همچنین اثر تعاملی درون‌گروهی بین زمان و دو گروه آزمایش و

گواه ($F(1/28)=222/678$ $p<0/05$) نیز معنادار است و تقریباً ۲۴ درصد از تغییرات به وسیله تعامل بین سطوح زمان با گروه قابل تبیین است. در ادامه به بررسی میانگین‌های زوجی با آزمون بونفرنی در جدول ۷ ارائه شده است.

جدول ۷. نتایج بررسی میانگین‌های متغیرهای درون گروهی

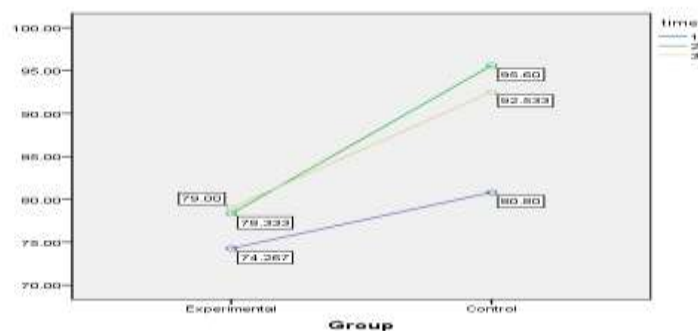
زمان (i)	زمان (j)	تفاوت میانگین i-j	انحراف استاندارد	سطح معناداری
پیش آزمون	پس آزمون	-۹/۴۳۳	۱/۲۹۳	۰/۰۰۱
پیش آزمون	پیگیری	-۸/۲۳۳	۱/۵۰۹	۰/۰۰۱
پس آزمون	پیش آزمون	۹/۴۳۳	۱/۲۹۳	۰/۰۰۱
پس آزمون	پیگیری	۱/۲۰۰	۱/۰۹۰	۰/۸۴۱
پیگیری	پیش آزمون	۸/۲۳۳	۱/۵۰۹	۰/۰۰۱
پیگیری	پس آزمون	-۱/۲۰۰	۱/۰۹۰	۰/۸۴۱

همان طور که از نتایج جدول ۷ قابل مشاهده است، آموزش ضرب المثل‌ها با کاریکاتور بر روی خلاقیت مؤثر بوده و تفاوت معناداری را بعد از آموزش در نمرات پس‌آزمون به وجود آورده است اما بین نمرات پس‌آزمون و پیگیری تفاوت معنادار نبوده و نمرات در پیگیری تغییر نکرده‌اند. در جدول ۸ نتایج آزمون اثر بین گروهی نشان داده شده است.

جدول ۸. نتایج آزمون اثرهای بین گروهی

منبع	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	اندازه اثر
عرض از مبدا	۶۲۶۳۳۴/۰۴۴	۱	۶۲۶۳۳۴/۰۴۴	۲۰/۴۸۴	۰/۰۰۱	۰/۹۸۷
گروه	۳۴۸۴/۴۴۴	۱	۳۴۸۴/۴۴۴	۱۱/۵۶۹	۰/۰۰۲	۰/۲۹۲
خطا	۸۴۳۳/۵۱۱	۲۸	۳۰۱/۱۹۷			

با توجه به جدول فوق، اثر بین گروهی معنادار است. به عبارت دیگر آموزش ضرب المثل‌های انگلیسی با کاریکاتور بر خلاقیت در گروه مورد مطالعه اثر داشته است و ۲۹ درصد تغییرات در نمره خلاقیت به وسیله تفاوت گروه‌ها قابل تبیین است.

شکل ۱. مقایسه میانگین های سطوح پیش آزمون، پس آزمون و پیگیری به عنوان تابعی از گروه‌ها در خلاقیت

بحث و نتیجه گیری

فرضیه اول پژوهش مبنی بر اینکه برنامه آموزش ضرب‌المثل‌های انگلیسی مبتنی بر کاریکاتور تدوین شده از اعتبار مناسب برخوردار است، با استفاده از معیارهای گویا و لینکلن و محاسبه شاخص نسبی روایی محتوایی و شاخص روایی محتوا، تأیید شد. نتیجه این فرضیه با پژوهش‌های پیشین همخوانی دارد از جمله اینکه سیفسی و کاپلان (۲۰۲۰) نیز در پژوهش خود نشان دادند که برنامه مبتنی بر کاریکاتور دارای اعتبار و روایی بالاست. کارادام و سوزیز^۲ (۲۰۱۸) نیز در مطالعه‌ای یافتند که کاریکاتور برای آموزش ریاضیات ابزاری مفید و معتبر است. تانکل^۳ (۲۰۱۷) نیز در پژوهشی نشان داد که کاریکاتور ابزاری معتبر و مناسب در مطالعات اجتماعی است. تجلی و همکاران (۱۴۰۰) نیز در پژوهش خود نتیجه گرفتند که بسته آموزش ضرب‌المثل‌های انگلیسی با کاریکاتور از اعتبار و روایی مناسب برخوردار است. در تبیین این نتیجه می‌توان گفت بر طبق نظریه‌های یادگیری و انگیزشی،

1. Cifci & Kaplan
2. Karaduman & Ceviz
3. Tuncel

مواد آموزشی جالب، متنوع و صریح توسط یادگیرندگان راحت‌تر به خاطر آورده می‌شوند. نزدیک به ۱۰ درصد موضوعات توسط خواندن به یاد سپرده می‌شوند و ۵۰ درصد از همان موضوع توسط مشاهده‌ی یک فیلم به یاد آورده می‌شوند. بسیاری از پژوهشگران چنین بیان می‌کنند که ادراک دیداری برتر از ادراک شنیداری است و لذا کاریکاتورها قطعاً از جمله ابزارهای قدرتمند و معتبری هستند که به یادگیری کمک می‌کنند (تاپکواو غلو آنال و یگن، ۲۰۱۳؛ تجلی و همکاران، ۱۴۰۰).

فرضیه دوم پژوهش مبنی بر اینکه برنامه‌ی آموزش ضرب المثل‌های انگلیسی مبتنی بر کاریکاتور بر خلاقیت یادگیرندگان زبان دوم مؤثر است؛ تأیید شد. این نتیجه با نتایج پژوهش‌های پیشین از جمله پژوهش‌های لیکولتو و الیوکاو (۲۰۲۱)، مارنی و همکاران (۲۰۲۰)، کلیکلر و همکاران (۲۰۱۷)، وان ویک (۲۰۱۱) و ابراهیمی‌نیا و شوندی (۱۳۹۸)، بروجردی و همکاران (۱۳۹۹) همسو است و همخوانی دارد. در تبیین این نتیجه باید اشاره نمود که در جهان امروز، پرورش خلاقیت یکی از محورهای اساسی نظام‌های آموزشی است. در واقع خلاقیت یک ویژگی ثابت شخصیتی نیست که بی هیچ تغییر و تحولی در وجود انسان نهفته باشد، بلکه تحت تأثیر عوامل یا موانعی تقویت یا تضعیف می‌شود (اثنی عشری، فولادچنگ و دریاپور، ۱۳۹۶). ضرب المثل همانند شعر کلام برتر است با این تفاوت که نوعی ساده‌گوئی در آن جریان دارد و می‌تواند قدرت تخیل و خلاقیت را فعال نماید، مطالب فراوان و پراکنده را با کمترین عبارات و الفاظ مطرح نماید. ضرب المثل‌ها قدرت فراگیری عموم افراد را تقویت می‌نمایند (ابراهیمی‌نیا و شوندی، ۱۳۹۸). ضرب المثل‌ها موجب یادگیری فرهنگی می‌شوند و یادگیری فرهنگی نیز بینش یادگیرندگان نسبت به جهان بیرونی با آداب و رسوم و عادات مختلف می‌گشاید و انعطاف‌پذیری شناختی و در نهایت خلاقیت یادگیرندگان را بهبود می‌بخشد (مارنی و همکاران، ۲۰۲۰). کاریکاتور نیز به یادگیرندگان اجازه می‌دهد تا به راحتی ایده‌های خود را در کلاس توضیح دهند و آنان را به فکر کردن و

بسط خلاقیت‌شان ترغیب می‌کند (گاون و بکداز، ۲۰۱۸). کاریکاتور به طرز متفاوتی بر بینندگان تأثیر می‌گذارد و مهارت‌های تفسیری معین در امتداد جهت‌گیری و دانش زمینه‌ای در مورد موقعیتی که کاریکاتور دربردارد، فراهم می‌آورد (رگایی زیتون^۱، ۲۰۱۷). کاریکاتور، یادگیری انگلیسی را در دانش‌آموزان تسهیل می‌کند و به آنان کمک می‌کند تا مفاهیم را بهتر درک کنند و به اطلاعات مفهومی در مورد موضوع دست یابند. کاریکاتور باعث می‌شود که دانش‌آموزان از یافتن اطلاعات از طریق عناصر جالب نهفته در کاریکاتور و در موقعیت‌های مختلف لذت ببرند و این امر موجب افزایش خلاقیت در آنان می‌شود (ایو^۲، ۲۰۱۶).

در پژوهش حاضر استفاده از ضرب‌المثل‌های مبتنی بر کاریکاتور موجب شد که یادگیرندگان در مورد کاریکاتور و مبالغه، طنز موجود در آن و ضرب‌المثل نهفته در آن فکر کنند و این امر انعطاف‌پذیری شناختی و توانایی‌های ذهنی برای خلق یک فکر یا مفهوم جدید و ترکیب ایده‌ها را در آنان پرورش داده و در نهایت موجب تقویت خلاقیت در یادگیرندگان شده است.

پژوهش حاضر نیز همچون سایر پژوهش‌ها با محدودیت‌هایی روبرو بود از جمله اینکه نمونه‌گیری در پژوهش حاضر، نمونه‌گیری در دسترس بود و این امر تعمیم دهی نتایج را با محدودیت‌هایی روبرو می‌کند. همچنین نمونه پژوهش حاضر فقط شامل یادگیرندگان زبان انگلیسی در مؤسسه خصوصی آموزش زبان انگلیسی امیرمنطقه‌ی سه تهران در سال ۱۳۹۸ بود، لذا تعمیم نتایج به سایر یادگیرندگان در سایر مناطق شهر تهران و سایر استان‌ها باید با احتیاط صورت گیرد. پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های آتی از شیوه نمونه‌گیری تصادفی و روی شمار گسترده‌تری از یادگیرندگان زبان انگلیسی و در سایر مؤسسات آموزشی و مناطق شهر تهران و سایر استان‌ها استفاده شود تا تعمیم نتایج با اطمینان بیشتری صورت

1. Ragai Zaytoon
2. Ayu

پذیرد. همچنین پیشنهاد می‌شود دست‌اندرکاران نظام آموزشی در کشور با تعیین خط‌مشی مناسب و برنامه‌ریزی بلندمدت، توجه مراکز آموزشی و مدرسان را به شیوه‌های نوین تدریس زبان انگلیسی از جمله آموزش ضرب‌المثل‌های انگلیسی با استفاده از کاریکاتور جلب کنند تا از این طریق میزان خلاقیت را در زبان‌آموزان افزایش داد.

سپاسگزاری: بدین وسیله از معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی جهت حمایت‌های همه‌جانبه تقدیر و تشکر می‌شود. این پژوهش ماحصل رساله دکتری روانشناسی (کد ۱۰۱۲۰۷۰۲۹۸۱۰۰۶) است.

تأییدیه اخلاقی: مطالعه حاضر با کد IR.IAU.TMU.REC.1399.131 به تأیید کمیته اخلاق دانشگاه آزاد اسلامی تهران رسیده است.

تعارض منافع: نویسندگان اعلام می‌دارند که هیچ‌گونه تضاد منافی در این مطالعه وجود ندارد.

منابع و مآخذ

ابراهیمی نیا، علی؛ و شوندی، عفت (۱۳۹۸). روش تدریس مبتنی بر ضرب‌المثل: معرفی یک روش تدریس جدید. اولین کنفرانس بین‌المللی مدارس آینده. ۱۷ آذر ماه. اردبیل: دانشگاه محقق اردبیلی.

اثنی عشری، ندا؛ فولادچنگ، محبوبه؛ و دریاپور، الهه (۳۹۶). اثربخشی آموزش خلاقیت با استفاده از لگو بر اعتماد به نفس و توانایی حل مسئله کودکان. پژوهش‌های علوم شناختی و رفتاری (علمی - پژوهشی)، (۷(۲)، ۲۳-۳۸.

باقری، نیلوفر؛ و لطیفی، زهره. (۱۴۰۰). اثربخشی مداخله بسته‌ی مغز برتر بر تمرکز، حافظه و خلاقیت دانش‌آموزان مقطع دبستان شهر اصفهان. نشریه علمی ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، (۱۰(۴)، ۶۳-۸۳.

بروجردی، مینا؛ اسدزاده، حسن؛ حجازی، مسعود؛ و انتصار مؤمنی، غلام‌حسین. (۱۳۹۹). تأثیر آموزش موسیقی و نقاشی در افزایش خلاقیت و کاهش پرخاشگری کودکان پیش‌دبستانی شهر همدان. نشریه علمی ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، (۱۰(۱)، ۱-۲۶.

- برنا، محمد، و فولادچنگ، محبوبه (۱۳۹۷). اثربخشی رویکرد آموزش مبتنی بر پیوندگرایی در مقایسه با رویکردهای آموزش ارتباطی و دستور-ترجمه بر یادگیری زبان انگلیسی. *نشریه راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، دوره ۱۱، شماره ۲، صفحات ۱۲۴-۱۳۲.
- تجلی، پریسا؛ خدایاری مقدم، افسانه؛ و سپاه منصور، مژگان. (۱۴۰۰). تدوین برنامه آموزش ضرب المثل های انگلیسی مبتنی بر کاریکاتور و اثربخشی آن بر اضطراب و جهت گیری یادگیری زبان دوم در یادگیرندگان زبان انگلیسی. *فصلنامه سلامت روان کودک*، (۳) ۸، ۱۷-۲۹.
- صالحراد، ریحانه؛ افضل خانی، مریم و علیپور، وحیده. (۱۳۹۸). اثربخشی برنامه آموزشی مبتنی بر سواد رسانه ای بر میزان خلاقیت دانش آموزان مقطع ابتدایی شهر کرج. *فن آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی*، (۳) ۹، ۱۴۳-۱۷۱.
- غلامی، فاطمه، عارفی، محبوبه، فتحی واجارگاه، کوروش، و ابوالقاسمی، محمود (۱۳۹۶). چالش های آموزش زبان انگلیسی در نظام آموزشی ایران از دیدگاه مدیران آموزشی و دبیران زبان انگلیسی. *فصلنامه علمی- پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، (۲) ۸، ۳-۱۶۱-۱۹۳.
- میرزاصفی، اعظم السادات؛ و یعقوبی، ابوالقاسم. (۱۴۰۰). تأثیر آموزش از طریق لگو بر میزان خلاقیت کودکان پیش دبستانی. *نشریه علمی ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، (۴) ۱۰، ۱۷۹-۱۹۸.
- هوشمندان مقدم فرد، زهرا، و شمس، علی (۱۳۹۵). رابطه خلاقیت و سبک یادگیری با پیشرفت تحصیلی دانشجویان کارشناسی دانشکده کشاورزی دانشگاه زنجان. *فصلنامه پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی*، شماره ۳۶، صفحات ۳۰-۴۳.

Al-Araimi, S., Ambusaidi, A., Selim, M., & Al Amri, M. (2018). The impact of caricature drawing in the acquisition of scientific concepts and attitudes of 4 grade students for basic education towards science. *Journal of Baltic Science Education*, 17(3), 414-427.

Ayu, P. (2016). Designing Caricature in Teaching Writing for EFL learners. *Research in English and Education (READ)*, 1 (1), pp 1-9.

- Can-Daskin, N., & Hatipoglu, C. (2019). A proverb earned: proverb instruction in EFL classrooms. *Eurasian Journal of Applied Linguistics*, 5(1), 57–88.
- Celikler, D. (2017). The development of activities on the scientific caricatures related to provide the awareness on recycling for the elementary school students. *Conference Paper*, IETC, ITEC, 16 – 19 August, USA: Harvard University.
- Cifci, M. & Kaplan, K. (2020). A Scale Development Study for Determining Caricature Reading Skills of Students. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 19(4), 1-23.
- Gunawan, G., Harjono, A. & Sahidu, H. & Nisrina, N. (2018). Improving students' creativity using cooperative learning with virtual media on static fluida concept. *Journal of Physics: Conf*, 1006, 1-6.
- Guyen, S. and Bekdas, M. (2018). The Effect of Using Caricatures on Vocabulary Retention in Foreign Language Teaching. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 9(31), 622-647 .
- Hofweber, Julia & Graham, Suzanne. (2017). Linguistic creativity in language learning: Investigating the impact of creative text materials and teaching approaches in the second language classroom. *Scottish Languages Review*, Issue 33, pp19-28.
- Karaduman, G., Ceviz, A. (2018). Effect of concept cartoons on student achievement in mathematics teaching. *Electronic Journal of Social Sciences*, 17 (67), 1268-1277.
- Kim, K. H. (2017). The Torrance Tests of Creative Thinking - Figural or Verbal: Which One Should We Use? *Creativity*, 4(2), 302-321.
- Likholetov, V. & Aliukov, S. (2021). Humor is Necessary for Intensification Learning Creative Technologies in Engineering Education. *Internat. J. Eng. Ed*, 3(1), 46-58.
- Marni, S., Aliman, M., Septia, E. & Alfianika, N. (2020). *Minangkabau Proverb: Stimulating High School Students' Critical Thinking and Spatial Thinking*. In Proceedings of the International Conference on Education, Language and Society, pages 660-666. Science and Technology Publications.

- Peng, S. (2019). A Study of the Differences between EFL and ESL for English Classroom Teaching in China. *IRA International Journal of Education and Multidisciplinary Studies*, 15(1), 32-35.
- Ragai Zaytoon, H.A. (2017). Caricature Images for Religious Profiling: A Multimodal Analysis of Islamophobia in Selected Press Images. *An international journal of English studies*, 26(2), 185-224.
- Santha-Malomsoki, A. (2016). The Effect of Second Language Proficiency on Linguistic Creativity. *Training and practice*, 14(1-2), 137-153.
- Sarar Kuzu, T. (2016). The Impact of a Semiotic Analysis Theory-Based Writing Activity on Students' Writing Skills. *Eurasian Journal of Educational Research*, 63, pp 37-54.
- Stein-Smith, K. (2018). Foreign Languages and Creativity — The Quiet Connection in a Globalized/Interconnected World How focusing on "deep work" can help foster creativity, and foreign language competency. *Journal of Language Teaching and Research*, 9(1), 34-41.
- Syzdykova, K. (2014). Contrastive Studies on Proverbs. *Social and Behavioral Sciences*, 136, 318 – 321.
- Topal, Y. (2015). Effect of use of caricatures on teaching vocabulary in teaching Turkish as foreign language. *Educational Research and Reviews*, 10(13), 1876-1880.
- Topcuoglu Unal, F., & Yegen, U. (2013). The Use of Caricatures in Teaching Verbs. *Int J Edu Sci*, 5(3), 187-193.
- Tuncel, G. (2017). An example study on global warming education with cartoons in social studies lessons. *Marmara Geographical Review*, 35, 87-94.
- Van Wyk, M.M. (2011). The Use of Cartoons as a Teaching Tool to Enhance Student Learning in Economics Education. *J Soc Sci*, 26(2), 117-130.

